

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСУВАННЯ СТРУКТУРНОЇ ПЕРЕБУДОВИ ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

Н. М. Гудименко

*Донбаська національна академія будівництва і архітектури
вул. Державіна, 2, м. Макіївка, 86123, Україна.*

Отримана 6 лютого 2006; прийнята 20 березня 2006

Анотація. В даній статті наведені основні джерела фінансування промислового комплексу, проведений порівняльний аналіз фінансування економіки України, визначені основні стратегічні задачі фінансового забезпечення структурних перетворень промислового комплексу.

Ключові слова: інвестиції, фінансування, конкурентноздатність, структурна перебудова, промисловість, привабливість, інноваційна модель розвитку.

ОСОБЕННОСТИ ФИНАНСИРОВАНИЯ СТРУКТУРНОЙ ПЕРЕСТРОЙКИ ПРОМЫШЛЕННОГО КОМПЛЕКСА

Н. М. Гудыменко

*Донбасская национальная академия строительства и архитектуры
ул. Державина, 2, г. Макеевка, 86123, Украина.*

Получена 6 февраля, принята 20 марта 2006

Аннотация. В статье приведены основные источники финансирования промышленного комплекса, проведен сравнительный анализ финансирования экономики Украины, определены основные стратегические задачи финансового обеспечения структурных преобразований промышленного комплекса.

Ключевые слова: инвестиции, финансирование, конкурентоспособность, структурная перестройка, промышленность, привлекательность, инновационная модель развития.

THE PECULIARITIES OF FINANCING INDUSTRIAL COMPLEX'S STRUCTURAL CHANGES

N. M. Gudymenko

*Donbas National Academy of Civil Engineering and Architecture
Derzhavin Str., 2, Makiyivka, 86123, Ukraine.*

Received February 6, 2006; accepted March 20, 2006

Abstract. In the paper the main sources of financing of industrial complex are given, the comparative analysis of financing of economy of Ukraine is carried out; the main strategic tasks of the financial providing of structural transformations of industrial complex are determined.

Keywords: investments, financing, competitiveness, structural realignment, industry, attractiveness, innovative model of development.

Постановка проблеми. Уряд України усіма силами намагається вивести економіку країни на новий якісний ступінь розвитку, який відповідає би становленню інноваційної економіки. Реалізація інноваційної стратегії розвитку економіки "потребує прискореного розвитку високотехнологічних виробництв, спроможних виробляти наукоємну продукцію з високою доданою вартістю, формування експортного потенціалу цих виробництв, підвищення технологічного рівня промислових підприємств завдяки прогресивним вітчизняним і світовим науково-технічним досягненням" [2, с.112].

Українська економіка за структурою промисловості характеризується як розбалансована, деформована, енергоємна та капіталоемна. Тому радикальна зміна існуючих диспропорцій є одним з визначальних завдань промислової політики держави, яка має стати основним інструментом мобілізації і концентрації ресурсних та інституційних чинників конкурентоспроможності й структурно-інноваційного оновлення промислового комплексу, посилення його соціальної спрямованості. Таким чином, доцільно провести ефективну структурну перебудову промислового комплексу, що буде, по-перше, орієнтована на розвиток наукомістких і високотехнологічних галузей, по-друге, на впровадження ресурсо- й енергозберігальних технологій та розвиток низьковитратних виробництв.

Структурна перебудова промислового комплексу неможлива без достатнього фінансування структурних перетворень, тому потрібно дослідити джерела їх інвестування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми фінансування структурних змін в економіці висвітлені в роботах вітчизняних вчених, таких як Безчасний Л., Белкін І., Гальчинський А., Геєць В., Кваснюк Б., Лиховець О., Львовичкін С., Чечетов М., Чухно А. та інших.

Постановка завдання. В даній статті будуть наведені основні джерела фінансування промислового комплексу, проведений порівняльний аналіз фінансування економіки України, визначені основні стратегічні задачі фінансового забезпечення структурних перетворень промислового комплексу.

Виклад основного матеріалу. Промислові підприємства в умовах сталого розвитку проводять активну модернізацію основних фондів, що спрямована на зростання конкурентоспроможності продукції та зниження витрат на її виробництво. Але для цього промисловим підприємствам необхідні значні фінансові ресурси. Розглянемо можливі джерела фінансування підприємств.

Якщо брати за основу класифікацію інвестицій в основний капітал, що наводиться в статистичному щорічнику України, то джерелами фінансування виступають:

- кошти державного бюджету;
- кошти місцевих бюджетів;
- власні кошти підприємств та організацій;
- кошти іноземних інвесторів;
- кошти населення на індивідуальне житлове будівництво;
- кредити банків та інші позики;
- інші джерела фінансування.

За даними Держкомстату України, починаючи з 1997 року, спостерігається позитивна тенденція зростання інвестицій [1, с.229; 3, с. 9]. Так, в 2003 році порівняно з 1997 роком загальна сума інвестицій зростає більш, ніж в чотири рази, порівняно з 2002 роком на 37,3%. Проаналізувавши ланцюгові темпи зростання джерел фінансування (рис. 1), можна сказати, що більш високими темпами відносно попереднього року зростають кошти державного та місцевих бюджетів, що направляються на фінансування нового будівництва, реконструкцію, розширення та технічне переоснащення діючих підприємств усіх видів економічної діяльності.

Також, постійний темп зростання мають власні кошти підприємств та організацій на рівні 110-135%. Однак прослідковується негативна тенденція в частині скорочення темпів зростання іноземних інвестицій з рівня 316,5 до 121,0%, кредитів банків — з 296,2 до 172,3%, інших джерел фінансування — з 173,1 до 127,2%.

Отже, можна сказати, що привабливість українських підприємств як для іноземних, так і для вітчизняних інвесторів знижується, і весь тягар фінансування лягає на бюджети та фінансові ресурси підприємств.

Цей висновок підтверджує й аналіз структури джерел фінансування (рис. 2). Найбільшу частку серед них мають власні кошти підприємств, однак впродовж аналізованого періоду ця частка поступово зменшується (з 75,2% в 1997 році до 63,9% в 2003 році). Зростає частка кредитів банків (з 0,8 в 1999 році до 6,7% в 2004 році). При цьому частка державного бюджету в 2004 році дорівнювала 6,8% (коливається в межах 5,0-8,4%), місцевих бюджетів — 3,9 (коливається в межах 3,5-4,3%), коштів іноземних інвесторів — 4,9 (коливається в межах 1,1-5,9%), інших джерел фінансування — 9,6% (коливається в межах 3,7-10,7%).

Таким чином, аналіз інвестицій в основний капітал свідчить, що основним джерелом фінансування є власні кошти підприємств. Слід зазначити, до інвестиційних ресурсів підприємства належать амортизаційні відрахування та прибуток. Оскільки поки немає відповідного законодавства щодо ефективного використання амортизаційного фонду підприємств, то основним джерелом інвестицій виступає прибуток. По даним Держкомстату частка збиткових

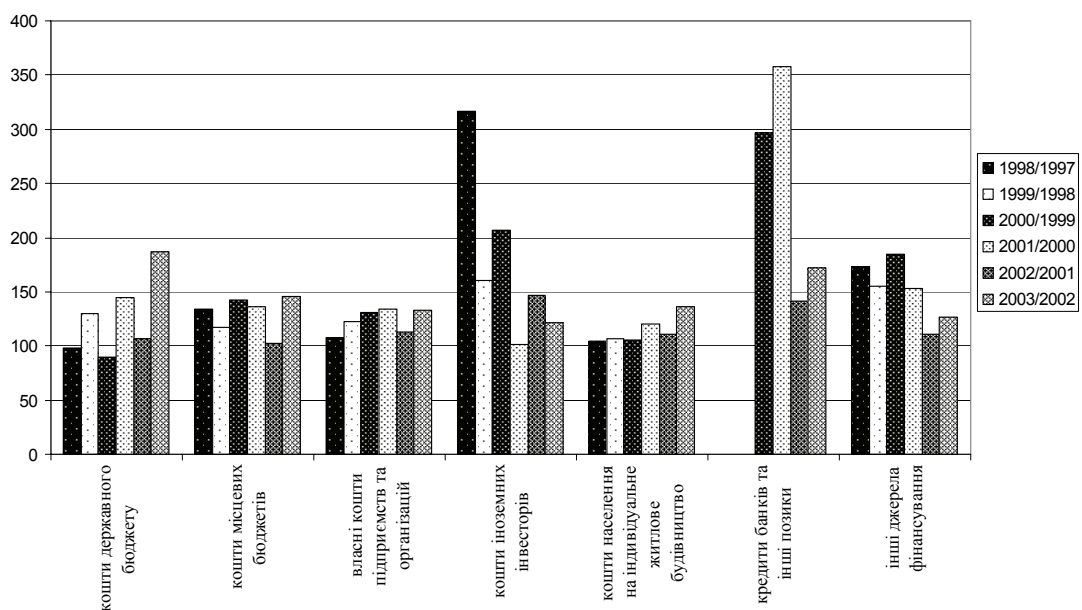

Рисунок 1. Темпи зростання інвестицій в основний капітал за джерелами фінансування

промислових підприємств з 1997 року зменшилася з 54 до 41,8%, прибуток зменшився з 7916 до 2866,5 млн. грн., відповідно рентабельність промислової продукції зменшилася з 5,7 до 2,6%. Отже, зменшення кількості збиткових підприємств не призвело до збільшення прибутку промислового комплексу в цілому. Оскільки прибуток підприємств промислового комплексу знижується, то поступово скорочується і частка власних коштів інвестування підприємств в структурі джерел фінансування.

Галузевий розподіл інвестиційних ресурсів в промисловості (табл. 1) свідчить про концентрацію інвестицій в обробній промисловості. Так, частка обробної промисловості зростає впродовж досліджуваного періоду з 50,6 до 55,8%, при цьому найбільша частка інвестицій припадає на харчову промисловість, яка зростає з 28,7 до 36,6%. Це пов'язано з тим, що фінансуються в першу чергу ті проекти, що швидко окупаються, в тих галузях, що користуються попитом населення.

В металургії частка інвестицій з кожним роком скорочується (з 28,0 до 16,2%), що свідчить про зниження привабливості цієї галузі для потенційних інвесторів. В машинобудуванні спостерігається поступове зростання

частки в загальному обсязі інвестицій з 10,7 до 12,1%. Однак це значення недостатньо для виробництва та впровадження техніки й обладнання для технічного оновлення підприємств промислового комплексу.

Проведений аналіз стану фінансування структурних перетворень в промисловому комплексі свідчить про неможливість, при збереженні існуючих пропорцій і тенденцій, швидкої зміни технологічної бази і істотного підйому технічного рівня на більшості промислових підприємств. Концентрація фінансових ресурсів реального сектора економіки переважно в базових галузях, незначна притока іноземних інвестицій, значна частка власних коштів підприємств серед джерел фінансування веде до того, що структура інвестицій сама деформована і заглиблює деформації в структурі економіки України. Процес приватизації, хоча і веде до різноманітності форм власності, але не робить істотного впливу на ефективність функціонування, інвестиційну активність окремих підприємств і промисловості в цілому. Диференціація фінансового стану різних галузей економіки і промисловості, що зберігається, зараз в більшій мірі впливає на технічне оновлення підприємств, ніж приватизація.

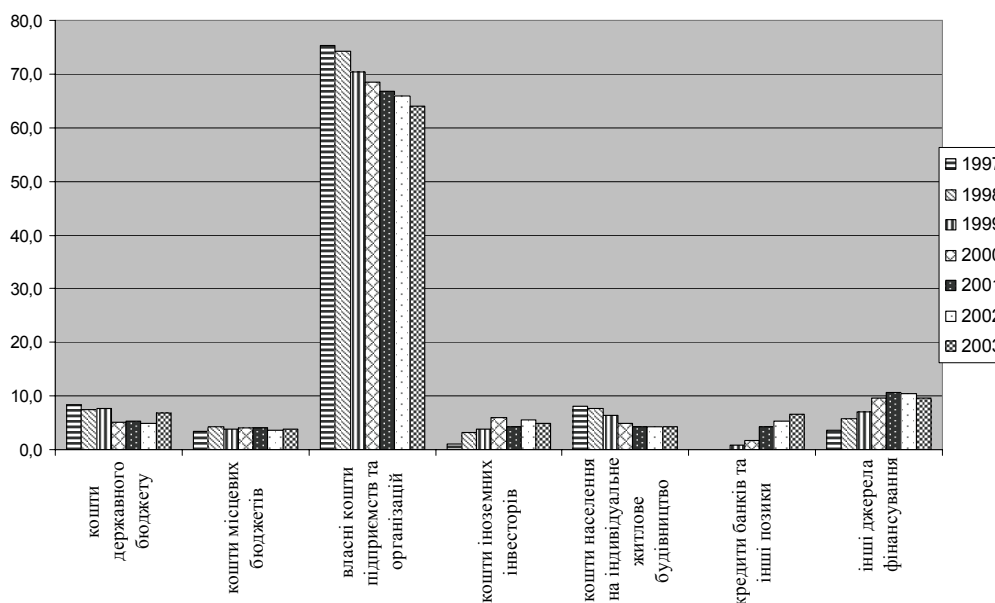

Рисунок. 2. Структура джерел фінансування економіки України за 1997-2003 рр.

Таблиця 1. Галузева структура інвестицій в промисловість України в 1997-2002 рр.

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Вся промисловість	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
у тому числі						
Добувна промисловість	19,4	18,4	16,8	12,1	31,0	25,3
Обробна промисловість	50,6	50,8	52,3	60,5	51,9	55,8
- харчова промисловість	28,7	30,0	30,6	27,1	30,9	36,6
- легка промисловість	3,7	1,3	1,8	2,4	2,3	1,7
- металургія та оброблення металу	28,0	31,4	33,3	33,8	20,1	16,2
- хімічна та нафтохімічна промисловість	11,5	7,4	4,3	6,1	9,9	9,5
- машинобудування	10,7	11,5	13,1	13,3	13,3	12,1
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	30,0	30,8	30,8	27,4	17,1	18,9

Підвищення результативності ролі державного регулювання фінансування структурних перетворень може бути досягнуте тільки шляхом прискорення структурних реформ в реальному секторі економіки. Це вимагає від виконавчої і законодавчої влади коректування програми дій з досягнення макроекономічної стабілізації в Україні і більш чіткого і розгорнутого формулювання і реалізації системи заходів щодо оздоровлення інвестиційного клімату в країні, уточнення завдань і інструментів державної інвестиційної політики, посилення її структуруючої спрямованості з урахуванням пріоритетності цілей і особливостей сучасного стану української економіки.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Позитивним моментом в розвитку процесів розробки і реалізації державних стратегічних програм є визнання необхідності посилення державного регулювання процесами структурних трансформацій в економіці і підвищення ефективності використання всіх видів ресурсів, і в першу чергу інвестиційних. Проте таке розуміння ролі держави і логіки розвитку інвестиційних процесів не знайшло на цей час відповідного рішення у вигляді затверджених державних програм з обґрунтованими і чітко позначеними термінами виконання, ресурсами і результатами. Раніше розроблені, але так і не затверджені програми структурної перебудови економіки України потребують коректування і доробки відповідно до сьогоденних реалій соціально-економічної ситуації.

Стратегічна спрямованість державної політики на формування ефективної структури промислового комплексу і економіки в цілому повинна знайти віддзеркалення у відповідному коректуванні законодавчого забезпечення інвестиційної діяльності. Ця масштабне завдання, що припускає реалізацію довгострокових дорогих інвестиційних проектів, пов'язаних з реконструкцією і розвитком високотехнологічних галузей промисловості, в існуючих умовах обмежених фінансових ресурсів видається достатньо складною, проте альтернативи у нашої держави немає. Вихід України на траєкторію економічного зростання і її розвиток як високотехнологічної держави неможливі без довгострокових інвестицій в базових секторах, які визначають майбутній потенціал країни.

В плані вирішення головних стратегічних завдань структурних перетворень при розробці відповідної державної структурно-інвестиційної політики разом із збільшенням обсягів державних інвестицій (до рівня 25% ВВП) і підвищенням їх ролі в структурній політиці, необхідно в першу чергу зосередити увагу на пошуку і розробці більш ефективних моделей фінансування і реалізації довгострокових інвестиційних проектів. Перш за все повинно йтися про моделі змішаного фінансування, які базуються на різних співвідношеннях державного і приватного капіталу при забезпеченні координуючої ролі держави і в яких поєднуються можливості розширення джерел інвестиційних ресурсів шляхом залучення приватного капіталу

з можливостями контролю і регулювання з боку держави.

Іншим напрямом досягнення стратегічних цілей в сфері структурної перебудови економіки є задача оптимального розподілу ресурсів за інвестиційними програмами. Це припускає чітке визначення пріоритетів структурних реформ і підвищення ефективності використання державою для досягнення поставлених цілей широкого спектру інструментів і методів залучення інвестицій і балансування попиту і пропозиції інвестиційних ресурсів у напрямі вдосконалення структури виробництва.

В той же час як в економіку України впроваджується інноваційна модель розвитку, тактичною задачею структурної перебудови є визначення тих галузей національної економіки, спираючись на які як на проміжну ланку, можна було б створити базу для подальшого переходу до прискореного розвитку більш прогресивних галузей, що виробляють конкурентоздатну на світовому ринку, наукоємну, технічно складну продукцію і здійснення бажаної соціальної переорієнтації української економіки; а також досягнення перелому в ситуації на внутрішньому споживацькому ринку.

В частині рішення тактичних задач державної структурно-інвестиційної політики як основні можна виділити наступні завдання: підвищення обґрунтованості розподілу і ефективності використання обмежених державних інвестицій, що є, упровадження конкурсних основ розподілу державних засобів, підтримка тільки ефективних і стратегічно важливих проектів; розвиток інфраструктури ринків продовольчих і непродовольчих товарів; дерегулювання підприємницької діяльності; реформа податкової системи; впорядкування діяльності на фондовому ринку, захист прав інвесторів; підвищення ефективності залучення і використання іноземних інвестицій; регулювання процесів приватизації і формуванні ринкового середовища для ефективного співіснування суб'єктів господарювання всіх форм власності. Іншими словами, необхідна робота із створення адекватних майбутній моделі економіки ринкових механізмів взаємодії суб'єктів господарювання і формування відповідних джерел фінансування.

Одним з головних чинників, стримуючих розвиток внутрішнього ринку, є катастрофічне падіння купівельної спроможності переважної частини населення. Доходи населення грають подвійну роль в розвитку економічних процесів: як потенційний інвестиційний ресурс і як чинник сукупного попиту. Світовий досвід свідчить про те, що економічне зростання неможливе в країнах з рівнем доходів менше 300 доларів на людину в місяць. Тому задача істотного підвищення доходів і життєвого рівня населення, будучи найважливішою складовою соціальної політики держави, в той же час є однією з основних задач фінансового забезпечення державної структурно-інвестиційної політики.

Проблема формування фінансового забезпечення державної структурно-інвестиційної політики також є тісно пов'язаною з необхідністю забезпечення економічної безпеки країни. Перш за все це торкається узгодження державних економічних і політичних інтересів з інтересами господарюючих суб'єктів, особливо іноземних, і забезпечення безумовного пріоритету перших. Головною метою при цьому є протидія цілому ряду загроз для економічної безпеки країни, які виникають при проходженні курсу відкритої економіки для іноземних інвесторів, а саме: протидія загрози встановлення контролю над стратегічно важливими галузями і підприємствами, можливості негативної дії на роботу ключових галузей вітчизняної економіки; запобігання придбання через підставні організації контрольних пакетів акцій високодоходних підприємств з метою їх подальшого перепродажу або з метою їх ліквідації як конкурента і завоювання монопольного положення на ринку; виключення імпорту застарілих, екологічно небезпечних і не відповідних інтересам України технологій і устаткування; приведення у відповідність державним інтересам пільг, що надаються, і виключення лобіювання державними посадовцями інтересів окремих фірм і компаній

Література

1. Статистичний щорічник України за 2002 рік. К., Держкомстат України, 2003.
2. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004-2015 роки) "Шляхом Європейської інтеграції" / Авт. кол.: А.С.Гальчинський,

В.М.Геєць та ін.; Нац.ін-т стратег.дослідж., Ін-т екон.прогнозування НАН України, М-во економіки та з питань європ.інтегр.України. - К.: ІВЦ Держкомстату України, 2004. - 416с.

З.Чечетов М. Иностранные инвестиции: макроэкономический аспект // Экономика Украины. - 2004. - №8. - С.4-15.

Гудименко Наталя Михайлівна — асистент кафедри "Економічна теорія і право" Донбаської національної академії будівництва і архітектури; науковий напрям — структурна перебудова економіки.

Гудыменко Наталья Михайловна — асистент кафедры "Экономическая теория и право" Донбасской национальной академии строительства и архитектуры; научное направление — структурная перестройка экономики.

Gudimenko Nataliya Mikhailovna — assistant of the department "Economic Theory and Law" of the Donbas National Academy of Civil Engineering and Architecture; scientific trend is — structural changes of economic system.